

JEESUS OPETTAA RUKOILEMAAN

Ville Auvinen TT

Suomen teologinen instituutti 17.3.2004

1. Johdannoksi

Voisimme tarkastella aihetta 'rukous' tai 'Jeesus opettaa rukoilemaan' monesta eri näkökulmasta. Voisimme kysyä esimerkiksi: Missä meidän tulisi rukoilla? tai: Mitä asioita meidän tulisi rukoilla? tai: Mikä olisi oikea rukousasento? tai: Miten juutalainen rukouselämä vähitellen institutionalisoitui ja miten Jeesuksen opetus rukouksesta sijoittuu tähän kehitykseen? Eräs kaikkein keskeisimmistä kysymyksistä on kuitenkin, miten Jumalaa puhutellaan rukouksessa. Tällä asialla on laajempikin merkitys, koska se, miten rukoilija puhuttelee Jumalaa, paljastaa hänen jumalakuvansa ja suhteensa Jumalaan. Siksi keskitymme nimenomaan tähän kysymykseen.

2. Isä-puhuttelu – jotain erityisesti kristillistä?

Monet ajattelevat, että tapa puhutella Jumalaa Isänä on erityinen kristillinen, ja tavallaan näin onkin. Paavali kirjoittaa Roomalaiskirjeen 8. luvussa: *Te ette ole saaneet orjuuden henkeä, joka saattaisi teidät jälleen pelon valtaan. Olette saaneet Hengen, joka antaa meille lapsen oikeuden, ja niin me huudamme: "Abba! Isä!"* Paavali siis ajattelee, että oikeus olla Jumalan lapsi ja siten myös oikeus puhutella Jumalaa Isänä perustuvat siihen, että olemme saaneet Jumalan tai Kristuksen Hengen, siis siihen, että olemme kristittyjä. Mutta eivät ainoastaan kristityt lähesty jumalaansa kutsumalla häntä isäksi. Jeesuksen aikaisessa ja jo sitä varhaisemmassa juutalaisessa rukoustraditiossa on esimerkkejä siitä, että Jumalaa rukoiltiin isänä – palaamme näihin vähän myöhemmin – ja myös muiden uskontojen rukouksista löytyy vastaavia esimerkkejä. Esimerkiksi kreikkalaista jumalaa Zeusta puhuteltiin rukouksissa isänä. Muta mitä rukoilija tarkoittaa puhutellessaan Jumalaansa isänä. Ehkäpä juuri puhuttelun merkityksessä tulee esiin se, mikä on erityisesti kristillistä.

3. Jeesus puhutteli Jumalaa Isänä

Evankeliumeissa todetaan usein, että Jeesus rukoili – usein yksin jollakin vuorella – mutta vain harvoissa tapauksissa evankelista kertoo, mitä Jeesus rukoili. Niissä Jeesuksen rukousteksteissä, jotka on talletettu evankeliumeihin, Jeesus puhuttelee Jumalaa yksinkertaisesti ja lyhyesti Isäksi. Getsemanessa Jeesus rukoilee: *Abba, Isä, kaikki on sinulle mahdollista. Ota tämä malja minulta pois. Ei kuitenkaan minun tahtoni mukaan, vaan sinun.* Ristillä Jeesus rukoilee Luukkaan mukaan: *Isä, sinun käsiisi minä uskon henkeni.* Tässä on mielenkiintoista huomata, että rukous on sitaatti psalmista 31, mutta psalmissa Jumalaa ei puhutella Isänä vaan Herrana. Ylistyksessä, joka on sekä Matteuksen että Luukkaan evankeliumeissa, ja joka siis on peräisin ns. Q-lähteestä, Jeesus rukoilee: *Minä ylistän sinua, Isä, taivaan ja maan Herra, siitä, että olet salannut tämän järkeviltä ja viisailta mutta olet ilmoittanut sen lapsenmielisille. Näin sinä, Isä, olet hyväksi nähnyt.* Edelleen, Isä meidän –rukous Luukkaan mukaan, joka luultavasti edustaa rukouksen pituuden suhteen alkuperäisempää muotoa kuin Matteuksen versio,

alkaa: *Isä, pyhitetty olkoon sinun nimesi.* Myös Jeesuksen pitkä esirukous Johanneksen evankeliumin luvussa 17 alkaa puhuttelulla: *Isä*, ja sama puhuttelu toistuu rukouksessa useita kertoja. Ainut poikkeus Jeesuksen tavasta puhutella Jumalaa Isänä on hänen rukoushuutonsa ristillä, huuto, joka on suora sitaatti psalmista 22: *Jumalani, Jumalani, miksi hylkäsit minut?*

4. Jumalan puhuttelemisen Isäksi ei täysin ainutlaatuista juutalaisessa rukous-elämässä

Edellä mainittujen esimerkkien perustella voidaan hyvin sanoa, että 'Isä', tai oikeastaan käännöksen taustalla oleva arameankielinen sana 'Abba', oli Jeesuksen rukouspuhuttelu. Usein on sanottu – ja yhä edellen monet sanovat – että tämä tapa puhutella Jumalaa oli Jeesuksen ajan juutalaisuudessa ennenkuulumatonta ja siten Jeesuksen suussa ainutlaatuista. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä Jeesuksen ajalta ja ennen sitä on olemassa muutamia esimerkkejä juutalaisista rukouksista, joissa Jumalaa puhutellaan Isänä. Jeesus Siirakin kirjan luvun 23 alussa oleva rukous alkaa: *Herra, minun Isäni ja elämäni valtias! Älä jätä minua alttiiksi niiden pyyteille, älä salli minun niiden kautta langeta* (j. 1) ja vähän myöhemmin sanotaan: *Herra, minun Isäni ja elämäni Jumala! Älä salli minulle irstasta silmänluontia ja käännä himo minusta pois* (jj. 4-5). Viisauden kirjan rukouksessa sanotaan: *Sillä laivan on suunnitellut ansaitsemisen halu, ja mestari Viisaus on sen rakentanut. Ja sinun huolenpitosi, oi Isä, ohjaa sen kulkua, sillä sinä olet valmistanut mereenkin tien ja aaltoihin varman polun.* (Viis. 14:2-3). Varhaisessa juutalaisessa kirjoituksessa, jonka nimi on Adamin ja Eevan elämä, enkeli rukoilee Adamin puolesta näin: *Forgive him, och Father of all, for he is your image.* Kolmannessa Makkabilaiskirjassa kutsuu vanha pappi Eleasar Jumalaa rukouksessa muiden epiteettien ohella kaksi kertaa Isäksi: *Suuren voiman Kuningas, Kaikkivaltias, Korkein Jumala, joka hallitset kaikkea luomakuntaa armolla, katso Aabrahamin jälkeläisiä, oi Isä, pyhitetyn Jaakobin lapsia, sinun pyhitetyn osasi kansaa, joka on menehtymässä muukalaisina vieraassa maassa. . . Ja Joonaa, heitetynä valtavan, meressä syntyneen hirviön mahaan, Sinä, Isä, vartioit, ja palautit vahingoittumattomana kaiken perheensä luokse* (3. Makk 6:3.8). Erityisen mielenkiintoinen on lyhyt Qumranista löydetty fragmentti, joka sisältää tekstin, jota sanotaan Joosefin rukoukseksi: *My Father and my God, do not abandon me ... (4Q372).*

Varhaisjuutalaisuudessa Isä-puhuttelu ei kuitenkaan ollut yleinen tapa lähestyä Jumalaa. Niissä rukouksissa, jotka tunnemme Vanhasta testamentista tai varhaisista juutalaisista kirjoituksista, Jumalaa puhutellaan moilla eri nimillä tai titteleillä, joista 'Isä' oli varmasti yksi vähiten käytetyistä. Rukouksissa Jumalaa kutsutaan useimmin Jumalaksi (El, Elohim), Herraksi (Jahve) tai Kuninkaaksi. Usein Jumalaa puhutellaan monilla nimillä tai epiteeteillä yhdessä ja samassa rukouksessa, kuten esim. Juud. 9:12: *Kuule rukoukseni, isäni Jumala, oman kansani Israelin Jumala, taivaan ja maan valtias, vetten luoja, koko luomakuntasi kuningas!* tai 3. Makk. 2:1–2: *Sitten ylipappi Simon, kasvot kohti pyhäkköä, taivuttaen polvensa ja levittäen kätensä tynnellä arvokkuudella, rukoili seuraavasti: "Herra, Herra, taivasten kuningas, ja kaiken luomakunnan Korkein, pyhä pyhien keskuudessa, ainoa Hallitsija, Kaikkivaltias, anna huomiosi meille. . ."*

Eri nimien ja titteleiden lisäksi rukouspuhutteluissa on myös erilaisia attribuutteja ja relatiivilauseita, jotka kuvaavat Jumalaa ja erityisesti niitä hänen ominaisuuksiaan, joihin rukoilija määrättyssä hätätilanteessa vetoaa. Usein Jumalaa kutsutaan Abrahamin, Isakin ja Jaakobin Jumalaksi, tai yksinkertaisesti isien Jumalaksi, kun rukoilija haluaa muistuttaa Jumalaa niistä lupauksista ja liitoista, jotka hän on tehnyt isien kanssa. Valaiseva esimerkki rukouksesta, jonka puhuttelussa luetellaan useita Jumalan attribuutteja, on rukous Abrahamin apokalypsissa, juutalaisessa tekstissä ensimmäiseltä vuosisadalta jKr: *Eternal One, Mighty One, Holy El, God autocrat self-originate, incorruptible, immaculate, unbecotten, spotless, immortal, self-perfected, self-devised, without mother, without father, ungenerated, exalted, fiery, just, lover of men, benevolent, compassionate, bountiful, jealous over me, patient one, most merciful. Eli, eternal, mighty one, holy, Sabaoth, most glorious El, El, El, El, Iaoel, you are he my soul has loved, my protector. Eternal, fiery, shining, light-giving, thunder-voiced, lighting-visioned, many-eyed ... Accept my prayer ...* (ApAb 17:8-15, 20)

Tuntuu siltä, että rukoilija edellämainitussa rukouksessa Jumalan ominaisuuksia luettelemalla haluaisi herättää Jumalassa halun kuulla ja vastata rukoukseen. Jotain vastaavaa on siinä, että monissa varhaisjuutalaisissa rukouksissa rukoilija muistuttaa Jumalaa tämän muinaisista hyvistä teoista. Esim. Judit muistuttaa ensin Jumalaa siitä, miten tämä kerran oli auttanut Simeonia: *Herra, isäni Simeonin Jumala! Sinä annoit miekan isäni käteen ja autoit häntä kostamaan vieraan heimon miehille, . . .* ja lausuu sitten pyyntönsä: *Kuule rukoukseni, isäni Jumala, oman kansani Israelin Jumala, taivaan ja maan valtias, vetten luoja, koko luomakuntasi kuningas! Suo, että petolliset sanani tuovat tuskan ja tuhon kaikille noille, jotka tahtovat pahaa sinun liitollesi ja väijyvät pyhää temppeleäsi, Siionin vuorta ja sen pyhäkköä, lastesi perintöosaa.* (Juud. 9:2,12–13)

Vielä pari ääriesimerkkiä siitä, miten rukoilija yrittää jopa manipuloida Jumalaa magiikankaltaisin keinoin. Jaakobin rukouksessa (kirjoitus, jonka syntyhistoria ei ole aivan selvä – se voi olla peräisin jo ensimmäiseltä vuosisadalta eKr tai se voi olla paljonkin myöhäisempi, ehkä vasta neljänneltä vuosisadalta jKr) luemme: *Father of (the) Patria[rch]s, Father of al[l] (things), [Fathe]r of (the) powe[rs of the co]sm[os]; Cr[e]ato[r of al]l[...] Creator of the angels and arcan[ge]l[s], the C[r]eator of (the) re[deeming] nam[es]; ... O Father of powe[r]s altogether... God Abaoth, Abrathiaoth, [Sa]ba[oth, A]donai, astra ... The L[or]d of all (things)...The Lord God of the Hebrews, Epa[g]ael, ... of whom (is) [the] everlasting power, [Elo]el, Souel* (PrJac 1-2.4a.9.13). Toinen esimerkki on kirjoituksesta, jonka nimi on Jaakobin portaat: *Holy, Holy, Holy, Yao, Yaova, Yaoil, Yao, Kados, Chavod, Savaoth, Omlemlech il avir amismi, varich, eternal king, mighty, powerful, most great, patient, blessed one. You who fill the heaven and earth, the sea and abysses and all the ages with your glory, hear my song* (LadJac 2:18-21). Näissä rukouksissa lausutaan kreikkalaisen tekstin seassa hepreankielisiä Jumalan nimiä enemmän tai vähemmän maagisina sanoina, joiden tarkoitus on tehdä rukouksesta tehokas.

5. Rukoillessanne älkää hokeko tyhjää niin kuin pakanat

Viimeksiminittujen esimerkkien taustaa vasten on Jeesuksen opetus siitä, että emme saa rukoilla kuin pakanat, varsin ymmärrettävä: *Rukoillessanne älkää hokeko tyhjää niin kuin pakanat, jotka kuvittelevat tulevansa kuulluiksi, kun vain latelevat sanoja. Älkää ruvetko heidän kaltaisikseen. Teidän Isänne kyllä tietää mitä te tarvitsette, jo ennen kuin olette häneltä pyytäneetkään* (Matt 6:7-8). Uskoakseni tämän opetuksen painopiste ei ole siinä, että meidän ei tarvitse informoida Jumalaa tarpeistamme, vaan siinä, että meidän ei tule eikä meidän tarvitse yrittää manipuloida Jumalaa kuulemaan rukouksiamme. Jeesus ehkä näki juutalaisessa rukouselämässä merkkejä pakanallisesta vaikutuksesta – jotain sellaista, josta Jaakobin rukous tai rukous Jaakobin portaissa todistaa – ja suuntasi opetuksensa sellaista vastaan.

Tässä kohdassa on ehkä aiheellista kysyä, onko meidän aikamme hengellisyydessä piirteitä, jotka muistuttavat sellaista rukouskäytäntöä, jota Jeesus kritisoi. Joku kertoi minulle kuulleen rukousopetusta, jonka mukaan me ikäänkuin täytämme rukouksillamme astiaa, ja kun astia tulee täyteen ja ja alkaa virrata yli reunojen, silloin rukoukset kuullaan. Miten tällaista opetusta tulisi arvioida Jeesuksen opetuksen valossa?

Matteuksen evankeliumissa Jeesus jatkaa opetustaan antamalla kuulijoilleen Isä meidän – rukouksen oikeaksi rukousmalliksi. Vaikka Matteuksen evankeliumin 6. luvun rakenne onkin todennäköisesti evankelistan luomus, saavat Isä meidän -rukous ja yleisemminkin Jeesuksen opetus siitä, että saamme lähestyä Jumalaa rukouksissamme Isänä erityisen merkityksensä juuri sitä pakanallisväritteistä rukousmallia vasten, jota Jeesus kritisoi. Sen sijaan, että rukoilija yrittäisi löytää juuri oikeat Jumalan nimet tai attribuutit, jotka sopivat juuri hänen akuuttiin tilanteeseensa, tai sen sijaan että hän yrittäisi saada Jumalan kuulemaan luettelemalla useita eri Jumalan nimiä peräkkäin, hänen tulee vain sanoa yksinkertaisesti: ”Isä”, tai kuten sana kuuluu arameankielellä: ”Abba”.

6. 'Abba' ei ole 'Isi'

Usein kuulee sanottavan, että 'Abba' oli sana, jota vain aivan pienet lapset käyttivät isästään, ja siten tämä rukouspuhuttelu määrittelisi meidän suhteemme Jumalaan pienten lasten suhteeksi Isään. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, vaan on osoittautunut, että myös aikuiset ihmiset saattoivat kutsua isäänsä tällä nimellä. Abba-puhuttelu ilmaisee kuitenkin läheistä suhdetta rukoilijan ja Jumalan välillä.

Teksti, jossa tämä tulee selvästi näkyviin, ja josta opimme, mitä merkitsee se, että lähestymme Jumalaa Isänä, on Jeesuksen vertaus nälkäisestä pojasta, joka pyytää isältään ruokaa. Vertaus on talletettu sekä Matteuksen että Luukkaan evankliumeihin vähän eri muodoissa. Matteuksen mukaan vertaus kuuluu: *Pyytäkää, niin teille annetaan. Etsikää, niin te löydätte. Kolkuttakaa, niin teille avataan. Sillä jokainen pyytävä saa ja jokainen etsijä löytää, ja jokaiselle, joka kolkuttaa, avataan. Ei kai kukaan teistä anna pojalleen kiveä, kun hän pyytää leipää? Tai käärmettä, kun hän pyytää kalaa? Jos kerran te pahat*

ihmiset osaatte antaa lapsillenne kaikenlaista hyvää, niin paljon enemmän teidän taivaallinen Isänne antaa hyvää niille, jotka sitä häneltä pyytävät. (Matt 7:7–11)

Usein on ihmetelty Jeesuksen ehdottomia ja, - kuten jotkut sanovat – naiiveja lupauksia rukosten kuulemisesta varsinkin tekstin alkuosassa: *Pyytäkää, niin teille annetaan. Etsikää, niin te löydätte. Kolkuttakaa, niin teille avataan. Sillä jokainen pyytävä saa ja jokainen etsijä löytää, ja jokaiselle, joka kolkuttaa, avataan.* Mutta ehkäpä tämä tekstikatkelma oli Jeesuksen aikana tunnettu sananlasku, jotta Jeesus siteeraa johdannoksi vertaukseen, joka puolestaan selittää, miten sananlasku pitäisi ymmärtää. Tekstin varsinainen painopiste on siis veratuksessa pojasta ja isästä ja siinä opetuksessa, joka tekstin lopussa liittyy vertaukseen.

Vertauksen poika pyytää leipää ja kalaa, ja Jeesus sanoo, että isä ei anna kiveä leivän tai käärmettä kalan sijasta. Miten leipä ja kivi ja kala ja käärme liittyvät toisiinsa? Kivi voi ulkonaisesti muistuttaa leipää, mutta entä kala ja käärme? Usein tekstiä selitetään siten, että, kala, josta Jeesus puhuu, olisi ankerias. Mutta, Galileanjärvessä ei ole ankeriaita! Paremmen selityksen on antanut eräs raamatuntutkija, joka tarkkaili kalastajien työtä Galileanjärven rannalla ja huomasi, että heidän kalansaaliinsa joukossa oli myös vesikäärmeitä..

Jeesus haluaa siis vertauksellaan sanoa, että isä ei pilaile nälkäisen lapsensa kanssa antamalla hänelle kiven, joka kyllä muistuttaa leipää, tai antamalla hänelle kalansaaliista käärmeen. Isät antavat lapsilleen hyviä ja hyödyllisiä asioita, eivät haitallisia. Paljon enemmän taivaallinen Isä antaa hyviä lahjoja lapsilleen.

Jumala pitää siis huolta lapsistaan ja vastaa heidän rukouksiinsa isällisen rakkautensa tähden. Muita perusteita rukosten kuulemiseen ei tarvita. Siksi rukoilija voi puhutella Jumalaa yksinkertaisesti sanalla 'Isä'.

7. Perusteet rukouksiin vastaamiselle

Vanhatestamentillisestä ja varhaisjuutalaisesta rukoustraditiosta voidaan löytää monia Jumalan ominaisuuksia, joihin rukoilija vetoaa, ja myös monia rukoilijan ominaisuuksia, jotka ovat ehtoja sille, että Jumala kuulee rukoukset. Erityisesti vedottiin Jumalan uskollisuuteen lupauksiaan tai isien kanssa solmittuja liittoja kohtaan. Hyvä esimerkki on Mooseksen rukous: *Miksi egyptiläiset saisivat sanoa, että sinä veit israelilaiset pois vain tappaaksesi heidät vuorilla ja hävittääksesi heidät maan päältä? Anna vihasi lauhtua ja luovu aikeestasi tuhota kansasi. Muista palvelijoitasi Abrahamia, Iisakia ja Jaakobia, joille vannoit oman itsesi kautta: 'Minä annan sinulle jälkeläisiä niin paljon, että heitä on kuin taivaan tähtiä, ja annan heille ikuisiksi omaisuudeksi sen maan, jonka olen heille luvannut.'* (2. Moos 32:12–13). Myös puhuttelu: *Abrahamin, Iisakin ja Jaakobin Jumala tai: Isien Jumala*, jotka esiintyvät usein rukouksissa, sisältävät viittauksen Jumalan lupauksiin patriarkoille. Rukoilija saattoi vedota myös esim. Jumalan vahurskauteen ja armollisuuteen, tai hän saattoi yksinkertaisesti pyytää, että Jumala vastaisi rukouksiin oman nimensä tähden.

Joskus rukoilija vetoaa Jumalan edessä omiin ansioihinsa, kunte esim. kuningas Hiskia: *Hiskia kääntyi seinään päin ja rukoili Herraa: "Voi, Herra! Muista, miten vilpittömästi ja vakain sydämin olen vaeltanut sinun tahtosi mukaan ja tehnyt sitä, mikä on hyvää sinun silmissäsi."* Ja hän itki katkerasti (2. Kun. 20:2-3). Joissakin teskteissä taas korostetaan rukoilijan nöyryyttä ja katumista edellytyksenä sille, että Jumala kuulee rukoukset. Toisaalta sanotaan, että Jumala ei kuule niitä, jotka rikkovat hänen tahtonsa. Sananlaskussa tämä periaate kiteytyy lyhyesti ja selvästi: *Joka sulkee korvansa Herran lailta, sen rukouskin on Herralle kauhistus* (Sananl. 28:9), ja sama ajatus tulee esille myös Jeesuksen vastustajien lausumana, kun Jeesus on parantanut sokean miehen: *Kaikkihan me tiedämme, että Jumala ei kuuntele syntisiä, mutta sellaista hän kuulee, joka kunnioittaa häntä ja elää hänen tahtonsa mukaisesti* (Joh. 9:31).

Varhaisrabbiinisessa traditiossa korostuu rukoilijan oikea keskittyminen rukoukseen. Esimerkkinä keskittymisestä kerrotaan tarina rabbi Hanina ben Dosasta, joka ei keskeyttänyt päivittäistä rukoustaan, vaikka myrkyllinen lisko puri häntä, ja myöhemmin lisko löydettiin kuolleena.

Siis, Jumalla on määrättyjä ominaisuuksia, joiden tähden hän vastaa, ja rukoilijalla täytyy olla olla määrättyjä ominaisuuksia, jotta Jumala kuulisi häntä. Jeesuksen opetuksessa kaikki tämä kiteytyy siihen, että Jumala kuulee rukoukset ja vastaa niihin, koska hän on Isä. Rukoilijan oikeasta asenteesta Jeesus ottaa esille ainoastaan yhden seikan, joka on ehtona rukousten kuulemiselle, erityisesti anteeksisaamiselle. Nimittäin, sen, joka pyytää Jumalalta anteeksi, pitää myös antaa toisille anteeksi: *Ja kun seisotte rukoilemassa, antakaa anteeksi kaikki mitä teillä on jotakuta vastaan. Silloin myös teidän Isänne, joka on taivaissa, antaa teille rikkomuksenne anteeksi* (Mark. 11:25) ja sama ajatus on myös Isä meidän -rukouksessa: *Ja anna meille velkamme anteeksi, niin kuin mekin annamme anteeksi niille, jotka ovat meille velassa* (Matt. 6:12). Oikeastaan tämäkin ehto liittyy siihen, että Jumala on Isä. Koska Jumala antaa rikkomukset anteeksi, pitää myös hänen lastensa tehdä niin osoittaakseen että he todellakin ovat Jumalan lapsia.

8. Isä meidän

Otamme vielä esille muutamia näkökulmia Isä meidän -rukouksesta.

On tunnettua, että Matteuksen ja Luukkaan versiot Isä meidän -rukouksesta poikkeavat vähän toisistaan. Meidän liturgiamme seuraa lähinnä Matteuksen (ja Didakheen) versiota, mutta Luukkaan versio on luultavasti lähempänä alkuperäistä. Matteuksen ja Luukkaan versioiden avulla yritämme rekonstruoida sen version, joka on ollut molempien evankelistojen yhteisenä lähteenä – siis ns. Q-lähteen version. Eräs ehdotus Isä meidän -rukouksen Q-versioksi kuuluu näin: *Isä! Pyhitetty olkoon sinun nimesi. Tulkoon sinun valtakuntasi. Anna meille tänä päivänä jokapäiväinen leipämme. Ja anna meille velkamme anteeksi, niin kuin mekin annamme anteeksi niille, jotka ovat meille velassa. Äläkä anna meidän joutua kiusaukseen.*

'Isä meidän' ei oikeastaan ole erityisen kristillinen rukous. Siinä ei niittäin ole mitään sellaista, mikä olisi jotenkin ei-juutalaista. Olemme jo edellä todenneet, että 'Isä' ei tosin ollut yleinen Jumalan puhuttelu Jeesuksen ajan juutalaisuudessa, mutta ei myöskään aivan ainutlaatuinen, ja kaikki muut rukouksen teemat ovat helposti löydettävissä juutalaisesta rukoustraditiosta. Silloin tällöin on sanottu, että Isä meidän -rukouksessa erityistä on sen lyhyys tai se, että se lausuttin arameaksi eikä hepreaksi, mutta eivät nämäkään seikat olleet ainutlaatuisia Jeesuksen aikana.

Isä meidän -rukouksen erityisyys ei liene rukouksessa itsessään, vaan siinä, millaisille ihmisille Jeesus sen opetti. Jeesuksen seuraajat olivat ihmisiä, jotka yleisen käsityksen mukaan olivat syntisiä, siis ihmisiä, jotka olivat kaukana Jumalasta ja joiden rukouksia Jumala ei kuule. Heitä Jeesus opetti rukoilemaan: *Kun rukoilette, sanokaa näin: -Isä, pyhitetty olkoon sinun nimesi. Tulkoon sinun valtakuntasi . . .*

Taustana Isä meidän -rukouksen Isä-puhuttelulle voidaan lukea Jer 3:19: *Minä ajattelin: Annan sinulle ensimmäisen sijan ihmislusten joukossa, lahjoitan omaksesi kauniin maan, ihanimman koko maailmassa. Ajattelin, että sinä sanot minua isäksi etkä koskaan käänny minusta pois.* Näin Jumala kuvaa ideaalikansaa: se kutsuu Jumala Isäkseen ja kääntyy hänen puoleensa. Myös myöhemmissä juutalaisissa teksteissä testamenttien väliseltä ajalta esiintyy ajatus siitä, että Jumala on erityisesti sen eskatologisen Israelin isä, joka kääntyy Jumalan puoleen. Kun Jeesus nyt antaa Isä meidän -rukouksen erityiseksi rukoukseksi omille seuraajilleen – ryhmälle yleisesti syntisinä pidettyjä ihmisiä –, ja tässä rukouksessa he kutsuvat Jumalaa Isäkseen ja rukoilevat että hänen nimensä pyhitettäisiin ja hänen valtakuntansa tulisi, oli tämä jotain erityistä, ja varmasti myös loukkaavaa monille juutalaisille. Jeesuksen seuraajille Isä meidän -rukous antoi uuden itsetunnon: Me samme olla Jumalan kansa!